

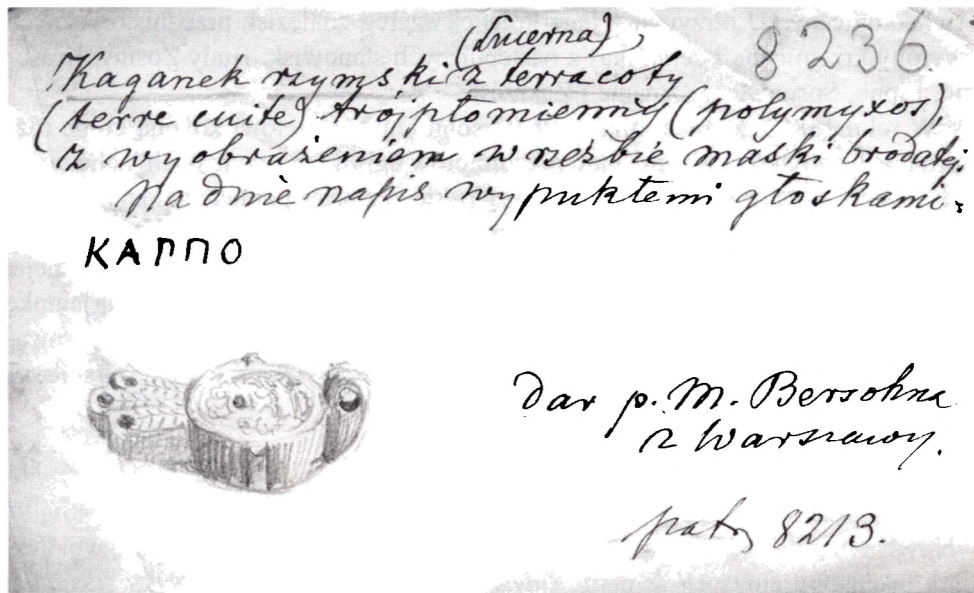
Mathias Bersohn (1823–1908) i jego dary dla Gabinetu Archeologicznego UJ

Do grona zasłużonych donatorów uniwersyteckiej kolekcji archeologicznej należy również Mathias Bersohn, znany warszawski kolekcjoner, ceniony historyk sztuki i kultury polskiej i żydowskiej, wybitny erudyta. Znany był też jako działacz społeczny i hojny filantrop.

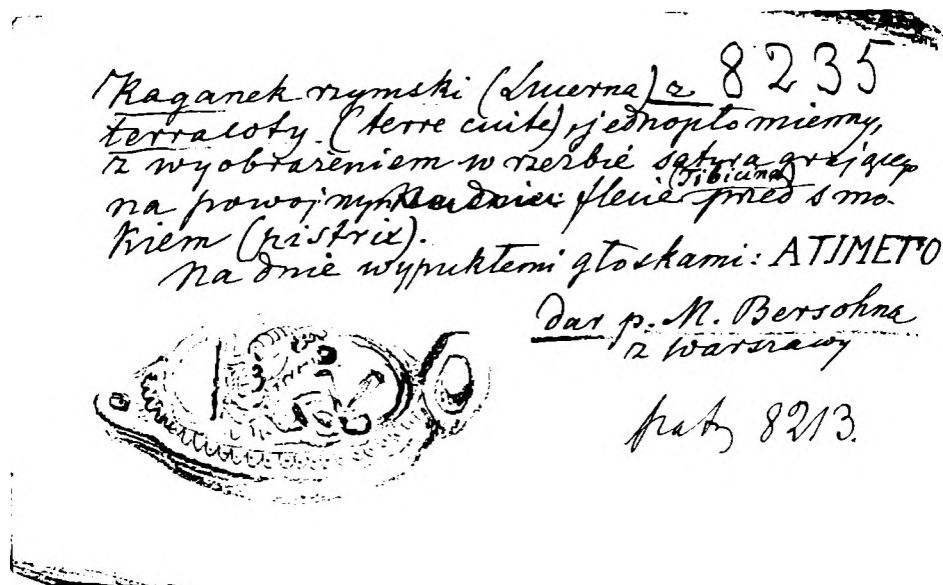
Mathias Bersohn urodził się w Warszawie w roku 1823 jako syn Majera Bersohna, bogatego kupca, właściciela rozległych dóbr koło Błonia i Grójca¹. Studia uniwersyteckie ukończył w Berlinie. Kontynuując dzieło ojca, już jako bogaty przemysłowiec i handlowiec, poświęcił nauce cały swój wolny czas i siły. Wkrótce też dał się poznać jako współpracownik wielu żydowskich i polskich czasopism (między innymi „Biblioteka Warszawska”, „Kłoso”, „Tygodnik Ilustrowany”), poruszając tematykę zarówno żydowskiej, jak i polskiej sztuki i kultury. Zasłynął między innymi jako autor *Słownika biograficznego uczonych Żydów polskich XVI, XVII i XVIII wieku* (1905). W uznaniu zasług na tym polu powołany został na członka Komisji Historii Sztuki Akademii Umiejętności w Krakowie i członka Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Poznaniu. Jego prywatne muzeum wraz z bogatą biblioteką mieściły się w Warszawie przy ul. Elektoralfnej 5. Cennymi darami ze swej kolekcji wzbogacił Bersohn liczne instytucje krajowe, w tym Muzeum Żydowskie gminy warszawskiej (nadano mu w roku 1904 nazwę Muzeum Starożytności Żydowskich im. Mathiasa Bersohna), Muzeum w Rapperswilu, Muzeum Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Poznaniu, Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych w Warszawie (istniała tam sala jego imienia, Towarzystwo przejęło później jego bibliotekę i zbiory), Muzeum Narodowe w Krakowie.

Również Uniwersytet Jagielloński uzyskał dzięki jego hojności (a także dzięki zabiegom profesora Józefa Łepkowskiego) szereg obiektów. W roku 1882 Gabinet

¹ Odnośnie informacji biograficznych i działalności M. Bersohna. zob. *Polski słownik biograficzny*, t. 1, 1935, s. 469-470 (autorką biogramu jest jego wnuczka Zuzanna Rabska) oraz M. Fuks, *Żydzi w Warszawie. Życie codzienne, wydarzenia, ludzie*, Poznań-Daszewice 1997, s. 130-132.



Jedna z nielicznych odnalezionych kart tzw. starego katalogu z opisem lampki nr 8236, ofiarowanej Uniwersytetowi w r. 1885



Lampka nr 8235, ofiarowana przez Mathiasa Bersohna w r. 1885. Karta z tzw. starego katalogu z opisem i rysunkiem

Archeologiczny UJ otrzymał z jego kolekcji szereg znalezisk przedhistorycznych (wyroby krzemienne i ceramika) z następujących stanowisk: Budy Zosiny, Krasocin, Lipno, Sosnowice, Szmanie i Zakrzów².

W roku 1885 natomiast ofiarował Bersohn Uniwersytetowi kolejną grupę różnorodnych zabytków, w tym „parę przedmiotów egipskich i rzymskich”. Nie udało się, niestety, połączyć żadnego zabytku egipskiego z naszej kolekcji z działalnością Bersohna (nie zachowały się bliższe wzmianki na ten temat)³.

Natomiast wśród zabytków „rzymskich”, jak wskazują zachowane adnotacje, wymienić można trzy gliniane lampki oraz jeden fragment, a także jedną lampkę brązową⁴. Jedna z tych lampek to ciekawy przykład obiektu specjalnie spreparowanego, z wykorzystaniem elementów autentycznych z I wieku n.e. (spód) i sfalszowanych, z przedstawieniem smoka i satyra⁵.

² Zob. B. Gedłowa, R. Essen. B. Szybowicz, *Kolekcja Instytutu Archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego* [„Katalog archeologicznych zbiorów pozamuzealnych”, Zeszyt 2], Warszawa 1989, s. 120-121, 174, 182, 222 -223, 230, 238-239.

³ Nie jest wykluczone, iż mogły to być niektóre amulety fajansowe lub figurki uszebtī.

⁴ Dawne nr inw. 8213, 8235, 8236. Zabytków o nry inw. 8213 i 8236 nie udało się zidentyfikować (nr 8236 – zob. rysunek na starej karcie katalogowej). Odnośnie lampki nr inw. 8235, zob. niżej, przypis 5. Lampka brązowa z I w. n.e.: D. Burczyk, [w:] *Katalog 1976*, s. 156 (nr 288).

⁵ Lampka nr inw. 8235: J. Ostrowski, [w:] *Katalog 1976*, s. 241 (nr 527).